Työllisyys- ja työehdot osasto/Hallinto-osasto/
Aleksi Kuusisto

18.5.2016

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

TRANSATLANTTINEN KAUPPA- JA INVESTOINTIKUMPPANUUS (TTIP); Tilannekatsaus kahdennentoista neuvottelukierroksen jälkeen EJ 7/2016 vp

Yleistä neuvotteluista

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry pitää tärkeänä tavoitetta neuvotella kunnianhimoinen, kattava ja tasapainoinen TTIP-sopimus. EU:n ja USA:n välisiä tarpeettomia kaupan ja investointien esteitä purkamalla voidaan vahvistaa Suomenkin kasvua ja työllisyyttä. EU:n ja USA:n TTIP:ssä sopimilla säännöillä ja standardeilla voidaan myös ohjata maailmantaloutta nykyistä kestävämpään suuntaan, rajoittaen kolmansien maiden epäterveitä kilpailuetuja.

Neuvottelujen saaminen päätökseen tammikuuhun 2017 mennessä, osapuolten virallisen tavoitteen mukaisesti, näyttää hyvin epätodennäköiseltä. SAK katsoo, että kunnianhimoinen, kattava ja tasapainoinen neuvotteluratkaisu on tärkeämpää kuin kiirehtiminen neuvotteluissa.

SAK katsoo, että neuvottelut ovat edenneet oikeaan suuntaan. Tarpeettomia kaupan ja investointien esteitä ollaan purkamassa, joskin edistyminen on joiltain osin ollut valitettavan hidasta. Samalla sopimukseen liittyviä riskejä on otettu hyvin huomioon. SAK:lle on erityisen tärkeää, että julkiset palvelut ollaan jättämässä sopimuksen katteen ulkopuolelle, sääntelyn vaatimustasoa ei olla alentamassa, investointisuoja ollaan uudistamassa ja kaikkien työntekijöiden perusoikeuksien noudattaminen tulee osaksi sopimusmääräyksiä.

Jotta sopimusneuvotteluissa edettäisiin toivotulla tavalla, on molempien osapuolten vahvistettava valmiuttaan tehdä myönnytyksiä. Kuten huhtikuussa 2016 julkisuuteen vuodetuista dokumenteista ilmenee, ovat osapuolten tavoitteet monilta osin eriäviä, eikä kumpikaan osapuoli ole merkittävästi joustanut omissa tavoitteissaan. Tämä on tyypillinen piirre kauppaneuvotteluissa. Etenkin USA neuvottelee herkistä neuvottelu-aiheista vasta aivan neuvottelujen loppuvaiheessa.

On huolestuttavaa, että EU:ssa keskustelua käydään suhteettoman paljon sopimuksen mahdollisuuksien sijaan siihen liittyvistä riskeistä, etenkin kun otetaan huomioon miten hyvin riskejä on hallittu. Mitä enemmän ehdottomia neuvottelutavoitteita asetetaan, sitä vaikeampi on päästä kunnianhimoiseen neuvotteluratkaisuun. On myös huomionarvoista, että EU on julkistanut lähes kaikki neuvotteluesityksensä, jotka ovat selvästi linjassa jäsenmaiden asettamien neuvottelutavoitteiden kanssa.

Markkinoillepääsy

Molempien osapuolten tullitarjousten kate on noin 97 %. Loput tuotteista ovat pääosin maataloustuotteita, joita koskevat neuvottelut jäänevät aivan neuvottelujen loppuvaiheeseen. USA voi olla valmis hyvinkin suuriin myönnytyksiin muissa neuvotteluaiheissa, jos EU suostuu vapauttamaan näiden tuotteiden kauppaa.

EU tavoittelee vahvaa suojaa elintarvikkeidensa maantieteellisille merkinnöille USA:n markkinoilla, vaikka EU:n ja Suomen elintarvike-teollisuus menestyy erittäin hyvin USA:n markkinoilla ilman tätä suojaakin. Vastineeksi USA tulee edellyttämään merkittäviä myönnytyksiä muissa neuvotteluaiheissa.

Palvelukaupan osalta USA:n tarjous on huomattavasti kattavampi kuin EU:n. USA ei ole kuitenkaan toistaiseksi suostunut avaamaan Suomelle tärkeitä meriliikennepalveluja. Kunnianhimoista neuvottelutulosta ei liene mahdollista saada aikaiseksi, ellei EU merkittävästi paranna omaa tarjoustaan.

Suomi on osana EU:n tarjousta asettanut erityisen paljon rajoituksia palvelumarkkinoitaan koskien. On tärkeää suojata herkimpiä palveluita Suomen kotimarkkinoilla, mutta joiltain osin Suomen asettamia rajoituksia voitaisiin arvioida uudelleen, etenkin jos vastineeksi myönnytyksille USA avaisi jäänmurtajapalveluitaan ja/tai -hankintojaan.

Julkisten hankintojen markkinoillepääsyn osalta EU:lla on paljon voitettavaa, jos USA suostuu avaamaan markkinoitaan. USA halunnee todenteolla neuvotella julkisten hankintojen markkinoillepääsystä vasta aivan neuvottelujen loppuvaiheessa, maksimoiden EU:n myönnytykset muissa neuvotteluaiheissa. Tätä ennen neuvotteluissa olisi vahvasti fokusoitava julkisten hankintojen läpinäkyvyyden vahvistamiseen. Tiedon puute hankinnoista ja niiden kriteereistä kun on nykyisellään merkittävä este EU:n toimijoiden osallistumiselle USA:n osavaltioiden ja paikallistason tarjouskilpailuihin.

Sääntely

Tarpeettomien sääntelyesteiden purkamisesta odotetaan saatavan TTIP-sopimuksen suurimmat taloudelliset hyödyt. Molempien osapuolten sääntelyn taso on yleisesti ottaen korkea, joten sääntelyn yhteen-sovittaminen on monilla eri osa-alueilla mahdollista, ilman että vaatimustasoa alennetaan. Mitään merkkiä deregulaatiosta ei neuvotteluissa olekaan nähtävissä.

Horisontaalisella tasolla neuvottelut ovat edenneet varsin hyvin. Yhteisymmärrys löytynee siitä, miten osapuolet konsultoivat toisiaan valmistelleessaan uutta lainsäädäntöä ja ottavat käyttöön yhteisiä hyviä sääntelykäytäntöjä. Huomionarvoista on, että toisen osapuolen konsultointi ei merkitse lainsäädäntövallan siirtämistä.

SAK pitää tärkeänä EU:n ja USA:n välisen sääntely-yhteistyön vahvistamista, mutta ei hyväksy EU:n paremman sääntelyn tavoitetta asettaa pk-yrityksille muita yrityksiä alhaisempia työsuojeluvelvoitteita. SAK ei siten myöskään hyväksy tämän tavoitteen sisällyttämistä EU:n ja USA:n väliseen sääntely-yhteistyöhön. Paremman sääntelyn ohjelman tavoitteet ovat ilmeisesti osa TTIP-neuvotteluja.

EU:n ja USA:n standardisointikäytännöt ja hyväksymismenettelyt ovat lähtökohdiltaan hyvin erilaisia. EU:n järjestelmä on varsin keskitetty ja pitkälti julkisen sektorin piirissä, kun taas USA:ssa menettelyt ovat hajautetumpia ja markkinavetoisia. Neuvottelut eivät olekaan edenneet toivotulla tavalla. Neuvotteluratkaisua ei ole saatavissa, ellei EU tavalla tai toisella tunnusta USA:n standardisointia ja hyväksymismenettelyjä harjoittavien yksityisten yritysten asemaa.

Myöskään toimialakohtaisissa sääntelyn yhteensovittamisneuvotteluissa ei ole edetty kovinkaan pitkälle. Erityisen huolestuttavaa Suomelle on neuvottelujen jumiutuminen koneiden ja laitteiden osalta. Juuri toimialakohtaisen sääntely-yhteistyön purkamisesta olisi saatavissa merkittäviä hyötyjä, etenkin pk-yrityksille ja heidän työntekijöilleen. Osapuolten regulaattoreita, jotka johtavat toimialakohtaisia neuvotteluja, tulisikin kannustaa etsimän yhteisiä ratkaisuja, vaikka tämä tarkoittaisikin merkittäviä muutoksia sääntelykulttuuriin.

Globaalit säännöt

EU:n ja USA:n vahva yhteinen intressi on sopia TTIP:ssä korkeatasoisista säännöistä, joiden laaja käyttöönotto maailmantaloudessa rajoittaisi kolmansien maiden epäterveitä kilpailuetuja. Koska TTIP kattaisi noin puolet maailmantaloudesta, vahvistaisi se merkittävästi kolmansien maiden paineita nostaa sääntelynsä tasoa TTIP:ssä sovitun mukaisesti.

WTO:n säännöt ovat monilta osin puutteellisia ja vaatimustasoltaan liian alhaisia, eivätkä suojaa riittävästi Suomeakaan Kiinan kaltaisten maiden taloudelliselta, sosiaaliselta ja ympäristönsuojeluun liittyvältä polkumyynniltä. TTIP on ainutlaatuinen mahdollisuus saada tähän muutos ja sopimuksessa sovittuja sääntöjä voitaisiin jatkossa pyrkiä sisällyttämään osaksi WTO:n säännöstöä. Nykyisellään WTO:n säännöt eivät sisällä esimerkiksi mitään työelämään liittyviä velvoitteita.

EU:n työelämän ja ympäristönsuojelun sääntöjä koskeva neuvotteluesitys on hyvin kattava, pitäen sisällään mm. kaikki Kansainvälisen työjärjestö ILO:n perussopimusten mukaiset perusoikeudet, velvoitteen edistää ILO:n perussopimusten ratifiointia ja toimeenpanoa ja tavoitteen vahvistaa EU:n ja USA:n välistä yhteistyötä ILO:n ihmisarvoisen työn agendan toimeenpanemiseksi kolmansissa maissa.

USA pöytäsi omat työelämää ja ympäristöä koskevat esityksensä helmikuun neuvottelukierroksella. Nämä eivät ole julkisia, mutta SAK:n saamien tietojen mukaan ne ovat sisällöltään hyvin samankaltaisia kuin mitä USA sai läpi Tyynen valtameren alueen TPP-kauppasopimukseen.

TPP:n määräykset ovat pidemmälle meneviä kuin missään aiemmassa USA:n kauppasopimuksessa, pitäen sisällään kaikki Kansainvälisen työjärjestö ILO:n perussopimusten mukaiset perusoikeudet ja mm. velvoitteen asettaa minimipalkkoja (lainsäädännöllä tai työehtosopimuksin). EU:n ja USA:n lieneekin suhteellisen helppoa sopia TTIP:n työelämämääräysten sisällöstä.

TPP sopimus sisältää USA:n aiempien kauppasopimusten mallin mukaisen mahdollisuuden viime kädessä asettaa jopa taloudellisia pakotteita työelämän määräysten rikkomisesta. EU:n aiempien sopimusten perusteella rikkomuksista ei ole voinut seurata mitään taloudellisia seuraamuksia, mikä on merkittävästi vähentänyt määräysten uskottavuutta. SAK pitää erittäin tärkeänä, että EU suostuu TTIP-neuvotteluissa sanktioimaan TTIP:n työelämämääräykset.

SAK tukee neuvotteluosapuolten tavoitetta sisällyttää sopimukseen vahvoja ja tasapainoisia määräyksiä liittyen kilpailupolitiikkaan, valtio-omisteisiin yrityksiin, valtiontukiin, aineettomiin oikeuksiin, energiaan ja raaka-aineisiin, korruptioon sekä internetin ym. tietoliikenteen vapauteen.

SAK:n asiantuntijalausunto investointien suojaamisesta TTIP:ssä on toimitettu työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle 21.10.2015. Siinä SAK tukee komission esitystä investointituomiosituinjärjestelmäksi (Investment Court System ICS).

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätietoja: Aleksi Kuusisto
kansainvälisten asioiden asiantuntija
aleksi.kuusisto@sak.fi
puh. 041 5153045